

Tutkittua tietoa

Vahvistuva kansalaisyhteiskunta

Farid Ramadan

Kolmannen sektorin rooli naapurustojen kehittämisessä

Alueiden eriytymistä on pidetty Suomessa vähäisenä. Uudemmissa tutkimuksissa, joissa tarkastellaan pienempiä alueita on kuitenkin huomattu, että eriytyminen on paikallisesti tarkasteltuna merkittävää etenkin suuremmissa kaupungeissa. Vaikka tutkimustieto etnisen eriytymisen vaikutuksesta maahan muuttaneiden integroitumiseen on osin ristiriitaista, voi tällaiseen kehitykseen liittyä riskejä erityisesti, jos etnisesti eriytyneet alueet ovat myös sosioekonomisesti mitattuna heikompia.

Johdanto

Kaupungistuminen on kehityssuunta, joka näyttää jatkuvan. Digitalisaation edetessä läpi yhteiskunnan etätyön ja -opiskelun mahdollisuudet ovat lisääntyneet samalla kun palvelut siirtyvät verkkoon. Vaikka tämänsuuntainen kehitys on jossain määrin vähentänyt tarvetta muuttaa kaupunkiin, näyttää kaupunkien tarjoamat mahdollisuudet silti vetävän ihmisiä niitä kohti. (Esim. Loikkanen & Laakso 2016: 83). Suomessa kaupunkien ja etenkin pääkaupunkiseudun merkitys valtion kokonaistalouden kannalta on merkittävä siitäkin syystä, että bruttokansantuotteesta kolmannes tulee Helsingin seudulta. (Bernelius 2020).

Merkittävä osa Suomen ja pääkaupunkiseudun väestönkasvusta johtuu maahanmuutosta. (mm. Kytö & Väliniemi 2009). Ulkomaalaistaustaisista 85% asuu kaupungeissa. (Juopperi 2019). Monet Suomeen muuttaneista, jotka ovat aluksi asettuneet pienemmille paikkakunnille hakeutuvat kohti kaupungeja pitkälti samoista syistä miksi kantaväestökin muuttaa pois maaseudulta. Sen lisäksi, että kaupungeista löytyy enemmän mahdollisuuksia, voi niissä entuudestaan asuvat omankieliset ihmiset tarjota turvaverkon, jollaista pienemmiltä paikkakunnilta ei löydy.

Maahanmuuttajien sijoittuminen kaupunkien sisällä

Miten ihmiset sitten sijoittuvat eri kaupunginosiin muuttaessaan kaupunkiin ja mitkä syyt ohjaavat muuttopäätöstä? Tämä on monella tapaa tärkeä kysy-

#segregaatio
#kaupunkikehitys
#väestösuhteet

Keskeiset tulokset

- Etnistä eriytymistä tapahtuu Suomen kaupungeissa, etenkin PK-seudulla.
- Etniseen eriytymiseen on syytä puuttua varhaisessa vaiheessa, kun eriytyminen ei ole kovin voimakasta.
- Kolmannen sektorin toimijat voivat tukea naapurustojen asukkaiden hyvinvointia monin eri tavoin ja siten vaikuttaa myös naapurustoihin liitettäviin mielikuviiin.

mys. Maahanmuutto on tärkeää väestönkasvun kannalta. Väestönkasvua tarvitaan, että yhteiskunnassa on tarpeeksi veronmaksajia, jotka rahoittavat hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämisen. Koska väestön syntyvyys ei ole riittävän suurta, on maahanmuuttajista toivottu helpotusta väestön ikääntymisestä johtuvaan huoltosuhteen vinoutumiseen. Niin yhteiskunnan kuin maahanmuuttajien itsensä kannalta integroituminen yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi on siis erittäin tärkeää. Mikäli maahanmuuttajien työllisyys pysyy merkittävästi muuta väestöä matalampana, ei maahanmuutto ratkaise hitaan väestönkasvun aiheuttamaa huoltovajetta.

Maahanmuuttajien työllisyyteen vaikuttavat monet asiat, joista yksi on kanta-väestön negatiiviset asenteet, ennakkoluulot ja rasismi. Jos ihmisiä ei palkata töihin hakijan ulkoisten tai oletettujen ominaisuuksien perusteella, täytyy ongelmaa lähteä ratkaisemaan ihmisten asenteisiin vaikuttamalla. Kokemus maahanmuuttajista ja heidän kanssaan toimimisesta vähentää tutkitusti ennakkoluuloja heitä kohtaan. Toisaalta maahanmuuttajien työllistymisen kannalta ei voida vähätellä verkostojen merkitystä. Muualta Suomeen muuttaneilla verkostoja ei usein ole ja eikä niitä voi pahemmin muodostua muuten kuin tutustumalla maassa pidempään olleisiin. Kantaväestöön tutustuminen ja verkostoituminen voi olla kuitenkin vaikeaa, jos ihmiset eivät ole toistensa kanssa tekemisissä. Asenteisiin ja mielikuviin on niin ikään hankala vaikuttaa, mikäli ihmiset eriytyvät omille asuinalueilleen, omiin kouluihinsa ja omiin työpaikkoihinsa. Vaikka alueelliseen eriytymisen yhteys onnistuneeseen integraatioon ei olekaan tutkimustiedon valossa yksiselitteistä, ei hyvinvointiyhteiskunnan näkökulmasta tunnu suotuisalta kehityssuunnalta, että ihmiset eriytyvät etnisten jakolinjojen mukaan omille alueilleen. Pyrkimys alueiden sosioekonomisten erojen hillitsemiseen on keskeinen tavoite hyvinvointiyhteiskunnissa ja niihin pyritään vaikuttamaan aktiivisesti erilaisilla toimenpiteillä. Alueiden väestöpohjan rakenteeseen on pyritty vaikuttamaan sekoittavalla asuntopolitiikalla. Kaupunkien vuokra-asuntoja on hajasijoitettu pyrkimyksenä rakentaa yhdenvertaisia kaupunkeja, joissa yksilön tulotaso ei määritä liikaa mahdollisuutta valita asuinalueensa. Siksi myös etninen eriytyminen voidaan nähdä yhteiskunnan tasapainon kannalta haitallisena kehityssuuntana, johon tulisi aktiivisesti puuttua.

Hajauttavaa asuntopolitiikkaa on pidetty toimivana keinona estää alueellista eriytymistä ja Suomessa on pitkään ollut vallalla näkemys, ettei alueiden eriytyminen ole ollut erityisen voimakasta. Viime vuosina tehdyistä tutkimuksista käy kuitenkin ilmi, että kaupunkien sisällä, alueiden välinen eriytyminen on paikoin huomattavaa. (Kortteinen & Vaattovaara 2015: 571). Suomessa on nähtävissä että, suurempiin kaupunkeihin on muodostunut sosioekonomisesti mitattuna heikompia alueita, joilla merkittävä osa vieraskielisistä asuu. Tämä havainto antaa viitteitä siitä, että asuntopolitiikka ei yksin riitä estämään eriytymiskehitystä. Tarvitaankin laajempi valikoima keinoja ja toimenpiteitä, joilla alueiden välistä eriarvoistumista voitaisiin vähentää.

Muualla maailmassa on paljon esimerkkejä etnisen eriytymisen negatiivisista seurauksista. Tutkimuskirjallisuudessa on kuitenkin tuotu esille, ettei etnisen

eriytymisen vaikutusta integraatioon ole tutkittu tarpeeksi paljon, että voitaisiin sanoa etnisen eriytymisen olevan haitallista integraation kannalta. (Schönwälder 2007: 5) On kuitenkin pidettävä mielessä, että sosioekonominen ympäristö vaikuttaa etenkin lasten ja nuorten hyvinvointiin ja siten myös tulevaisuuden näkymiin, jolloin on perusteltua pyrkiä vaikuttamaan alueiden väliseen eriytymiseen. (THL 2020)

Alueiden eriytymiseen vaikuttavat monet eri asiat. Tässä kirjoituksessa pohditaan Kuntoutussäätiön tekemään aluetyöhön peilaten, miten kolmannen sektorin toimijat voivat vaikuttaa alueiden eriytymiskehitykseen

Motiivit muuttopäätösten taustalla

Ihmisten muuttopäätöksiä ohjaavat monenlaiset motiivit. Ensisijaisesti päätöstä ohjaavat käytännön seikat, eli esimerkiksi se mille alueille on varaa muuttaa ja toisaalta omat tilatarpeet. (Vilkama ym. 2013: 486). Näiden lisäksi saatavilla olevat palvelut, alueen koulut, liikenneyhteydet, koettu turvallisuus ja viihtyvyys nousevat esille erilaisissa kyselyissä, joilla on kartoitettu syitä ihmisten muuttopäätösten takana. (Kytö & Väliniemi 2009)

Kansainvälisissä ja kotimaisissa tutkimuksissa, joissa on selvitetty ihmisten muuttopäätöksiin vaikuttavia tekijöitä, on tunnistettu, että muuttopäätöksiin vaikuttavat käytännön asioiden lisäksi mielikuvat ja omakohtaiset tulkinnat. Omat kokemukset ja tulkinnat alueen tulevasta kehityksestä voivat olla hyvin merkittävä tekijä, kun muuttopäätöstä tehdään. Etenkin maahanmuuttajiin liitetään pelkoja ja uhkakuvia, jotka pääosin tuntuvat perustuvan mielikuviin. Maahanmuuttajien suuren määrän voidaan esimerkiksi pelätä johtavan sosiaalisen disorganisaation. Tällä tarkoitetaan alueen asukkaiden nopeasta vaihtuvuudesta tai heikosta sosioekonomisesta asemasta, johtuvaa sosiaalisen kontrollin heikkoutta ja heikkoa ymmärrystä yhteisistä käyttäytymisnormeista. (Kempainen ym. 2014 :9)

Vilkaman ym. (2013) tutkimuksessa selvitettiin ihmisten muuttopäätöstä ohjaavia tekijöitä. Muuttosyyksi mainittiin monia sellaisia asioita, jotka kuvastavat ihmisten huolta oman alueensa tulevaisuutta kohtaan. Esimerkiksi pelko asuinalueen fyysisestä rapistumisesta sekä sosiaalisten ongelmien kasvusta oli merkittävä poismuuttohaluja lisäävä tekijä (486- 487). Tutkimusaineisto tuo esille erot muuttosyyissä erilaisilta alueilta muuttavien välillä. Erot ovatkin selviä, kun verrataan ihmisiä, jotka ovat muuttaneet pois alueilta, joilla asuu paljon vieraskielisiä, muilta alueilta muuttaneisiin. Vilkaman tutkimuksesta käy muun muassa ilmi, että hieman alle viidennes niistä, jotka olivat muuttaneet pois alueilta, joilla asuu paljon maahanmuuttajia, sanoivat etteivät pitäneet aiemasta asuinalueestaan, kun taas vähän yli viidennes puolestaan ilmoitti halunneensa muuttaa jollekin toiselle alueelle. Kolme viidestä maahanmuuttajalähiöstä pois muuttaneesta vastanneesta puolestaan kertoi olevansa huomattavasti tyytyväisempi uuteen alueeseensa, vastaavan prosentiosuuden muilta alueilta muuttaneista ollessa 40. Sosiaaliset ongelmat ja maahanmuuttajien liian suureksi koetun määrän mainitsi muuttosyyksi noin

kolmannes vastaajista. Lähes kolmannes vastaajista listasi yhdeksi muut-
tosyyksi maahanmuuttajien liian suureksi koetun määrä lähikouluissa. (Vilkama
ym. 2013: 491-492).

Koulujen merkitys on tärkeä seikka alueiden eriytymisen kannalta. Kuten
edeltä käy ilmi, koulut ja niiden arvioitu laatu ovat tärkeä muuttopäätöstä oh-
jaava tekijä. (Vilkama ym. 2013: 491). Jos alue menettää vetovoimaansa sen ta-
kia, että vieraskielisten oppilaiden määrä koetaan liian suureksi, johtaa tämä
tilanteeseen, jossa vieraskielisten oppilaiden osuus kasvaa entisestään, jolloin
kantaväestö välttelee koulua entistä voimakkaammin muuttopäätöstä tehdes-
sään. Monet eriytymisen mekanismeista toimivat tällä tavoin itseään kiihdyt-
tään, jolloin eriytymisen kierrettä on vaikea pysäyttää, kun se on kerran
lähtenyt käyntiin.

Mahdollinen selitys, sille miksi vieraskielisten oppilaiden suuri osuus nousee
merkittäväksi syyksi vaihtaa asuinalueita, on pelko koulun resurssien riittävyy-
destä. Taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että ulkomaalaistaustaiset oppilaat vaati-
vat enemmän tukea ja muita resursseja, joka on pois muilta oppilailta.
Tosiasiassa ainakin Helsingissä jaetaan positiiviseen diskriminaation perustuen
lisärahaa kouluille, jotka toimivat keskimääräistä haastavammassa asemassa.
(Helsingin kaupungin päätökset 2016)

Kotimaisen tutkimuksen perusteella näyttääkin siltä, että ns. *whiteflight* -ilmiö
on havaittavissa myös Suomessa. Tällä tarkoitetaan sitä, että tietyn alueen lei-
mauduttua maahanmuuttajalähiöksi, rupeaa kantaväestö välttelemään aluetta
muuttopäätöstä tehdessään, mikä entisestään kiihdyttää alueen etnistä eriyty-
mistä. Kansainvälisissä tutkimuksissa onkin puhuttu ns. kynnysarvosta, joka
ylityttyään johtaa kiihtyvään etniseen eriytymiseen. Tutkijat ovat eri tutki-
muksissa päätyneet esittämään kynnysarvoksi 5-20% mikä merkitsee sitä, että
alueen vieraskielisten määrän ylittäessä 5-20%, alkaa kantaväestö muuttaa
pois alueelta ja välttelemään aluetta muuttopäätöstä tehdessään. Ruotsalaisen
tutkimuksen mukaan kynnysarvo olisi noin 20% mikä lienee sovellettavissa
Suomeen (Vilkama 2011: 48-49). Helsingissä on joitain alueita, joiden asuk-
kaista enemmän kuin neljännes on vieraskielisiä ja kantaväestö näyttääkin vält-
televän kyseisiä alueita muuttopäätöstä tehdessään.

Nykyisen tutkimustiedon valossa näyttääkin siltä, että eriytymiskehitykseen
kannattaisi kiinnittää huomiota vielä, kun eriytyminen on melko maltillisella ta-
solla. Maailmalta nähdyt esimerkit etnisen eriytymisen negatiivisista seurauk-
sista voisivat olla vielä vältettävissä, jos asiaan reagoidaan riittävän ajoissa.
Kaupunkisuunnittelussa tulisikin huomioida mahdollisimman laajasti sosiaaliset
näkökulmat ja huomioida kehittämistyössä asukkaiden ja muiden kaupunkia
käyttävien ihmisten näkemykset ja tarpeet.

Alueiden eriytymistä on Suomessa pyritty ensisijaisesti estämään asuntopoliti-
tiikalla, esimerkiksi siten, että kaupunkien vuokra-asuntoja on hajasijoitettu eri
puolille kaupunkia ja tarjoamalla halvempia ARA asuntoja tietyt taloudelliset
kriteerit täyttävälle. Nämä toimet eivät kuitenkaan näytä riittävän alueiden
eriytymisen estämiseksi ja kaupunkikehittäjien tulisi löytää muita keinoja, jotka

tukevat kestävästä kaupunkikehittämisestä. Poliitikalla ja lainsäädännöllä ei voida myöskään suuremmin vaikuttaa yksityisten markkinoiden toimintaan tai ihmisten muuttopäätöksiin, jotka perustuvat monesti mielikuviin.

Ihmisten tilatarpeisiin ja varallisuuteen liittyviin asioihin ei myöskään ole ulkopuolelta mahdollista vaikuttaa. Alueiden viihtyvyyteen ja niihin liitettyihin mielikuviin on sen sijaan mahdollista vaikuttaa ja niillä näyttääkin olevan merkittävä vaikutus ihmisten muuttokäyttäytymiseen. Mielikuvat ovat usein pienistä asioista kiinni ja on hyvä huomata, että ne voivat muuttua ajan saatossa. Monien kaupunkien kysytyillä alueilla on aiemmin ollut aiemmin huono maine ja ne ovat pärjänneet sosioekonomisesti mitattuna heikosti. Helsingistä esimerkkinä tällaisesta gentrifikaatiosta voidaan mainita Kallion kaupunginosa, Euroopassa muun muassa Berliinin maahanmuuttajien keskittymästä Kreuzbergistä on tullut suosittu kaupunginosa. Tällä hetkellä näyttää siltä, että Vantaan Myyrmäki ja Itä-Helsingissä sijaitseva Kontula ovat onnistuneet luomaan positiivisia mielikuvia alueilla lisääntyneen kulttuuritoiminnan avulla. Myyrmäessä Myyrmäki liike on järjestänyt paljon asukasvetoista toimintaa ja Kontulassa vuotuinen elektronisen musiikin katufestivaali Kontula elektronik, on kasvattanut tasaisesti suosiotaan.

Näiden esimerkkien valossa näyttääkin mahdolliselta vaikuttaa mielikuviin, joita alueisiin liitetään ja siten lisätä asukasviihtyvyyttä. Yhteistä näille esimerkitapauksille on myös se, että toiminta on vahvasti asukaslähtöistä ja alueelta kumpuavaa. On ilmeistä ettei, alueiden uudelleen brändäystä voida tehdä ulkopuolisten toimesta. Sen sijaan alueiden asukkaat ja asukkaiden parissa toimivat järjestöt ja muut organisaatiot, voivat olla auttamassa erilaisen toiminnan ja tapahtumien toteuttamista, joilla voidaan asukkaiden oman viihtyvyyden lisäksi vaikuttaa alueeseen liitettäviin mielikuviin. Pidemmällä aikavälillä alueiden maine paranee, eikä niitä enää vältellä muuttopäätöstä tehdessä. Kolmannen sektorin toimijat voivat olla mukana positiivisen kehityksen käynnistämässä olemalla asukkaiden tukena toiminnan järjestämisessä. Malminkartanossa Kuntoutussäätiö on aluetyönsä kautta ollut mukana alueen tapahtumissa ja järjestänyt toimintaa, jolla on pyritty lisäämään asukkaiden viihtyvyyttä. Yksittäiset toimintojen vaikutukset voivat tuntua pieniltä mutta systemaattisesti toimimalla voidaan saada ensin alueen asukkaat innostumaan alueestaan. Asukasaktiivisuus näyttää kasvavan lumipallon tavoin: kun asukkaat näkevät, että alueella järjestetään toimintaa ja tekemistä, innostuu entistä useampi lähtemään mukaan ja osallistumaan yhteisen tekemisen järjestämiseen. Tällöin organisaatioiden rooli voi pienentyä ja kehitetty toiminta jäädä elämään alueelle organisaatioista riippumatta.

Esimerkkinä pitkäjänteisen aluetyön tuloksista toimii Malminkartanon kesätaapahtumat. Kesäisin järjestettävä tapahtumien sarja sai alkunsa vuonna 2017, kun Malminkartanon alueverkoston toimijat päättivät järjestää kesän aikana Malminkartanon aukiolla erilaista ohjelmaa. Tavoitteena oli piristää aukion elämää, joka oli asukkaiden mukaan näivettynyt useimpien liiketilojen jäätyä tyhjilleen. Ensimmäisenä kesänä pieniä tapahtumia ja muuta toimintaa järjestettiin kesäkuun keskiviikkoina muutaman tunnin ajan. Seuraavana

LÄHTEET

Bernelius V. Sosiaalisesti ja etnisesti eriytyvät naapurustot: Railoja kestävässä kaupungissa? Esitys eKuntoutusakatemiassa 4.6.2020

Helsingin kaupungin päätökset (2016) Positiivisen diskriminaation (PD) -indeksin päivittäminen ja suomenkielisten peruskoulujen PD-rahoitus vuosina 2016 ja 2017.

<https://dev.hel.fi/maatokset/asia/hel-2016-005978/olk-2016-7/>

Juopperi J (2019) Maahanmuuttajat suuntaavat kaupunkeihin – Euroopasta tulleita asettanut maaseudullekin. Tieto&Trendit Tilastokeskuksen asiantuntija-artikkelit. Luettu 8.6.2020: <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/maahanmuuttajatsuuntaavat-kaupunkeihin-euroopasta-tulleita-asettanut-maaseudullekin/>

Kemppainen T, Lönnqvist H, Tuominen M (2014) Turvattomuus ei jakaudu tasan - Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta? Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014): 1. 5-20.

Kortteinen M & Vaattovaara M (2015) Segregaation aika. Yhteiskuntapolitiikka 80(2015): 6. 562-574.

Kytö H & Väliniemi J (2009) Pääkaupunkiseudun muutovirrat murroksessa. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 3/2009. Helsinki.

vuonna alueverkoston laajennuttua toimintaa voitiin järjestää aiempaa enemmän. Kolmantena vuotena tapahtumia ja toimintaa oli pitkin kesää, kun toteutukseen saatiin mukaan alueen asukkaita, jotka olivat huomanneet aiempien vuosien tapahtumat ja halusivat itsekin osallistua naapurustonsa elävöittämiseen. Näkymällä alueella ja järjestämällä erilaista toimintaa onnistuttiin herättämään asukkaiden mielenkiinto ja into osallistua paikalliseen toimintaan ja järjestämään sitä myös itse.

Positiivisen kierteen käynnistäminen saattaa vaatia aluksi ulkopuolisen sysäyksen ja palkattujen työntekijöiden työpanosta ja osaamista, mutta esimerkki voi kannustaa asukkaita lähtemään mukaan toiminnan kehittämiseen kuten edellä kuvattu esimerkki osoittaa. Mielikuvien työstäminen on hidasta ja tässä on viestinnällä suuri rooli. Oma tekemistä pitää saada tuotua esille myös ulkopuolisille, jotta muidenkin kuin alueella asuvien käsitys alueesta päivittyy ja on ajantasainen.

Monesti vaikuttaa siltä, että Suomessa ajatellaan, ettei moniin maailmalla nähtyihin ilmiöihin tarvitse erityisesti reagoida. Perusteena kuulee usein esitettyä, että täällä kyseiset ilmiöt eivät ole Suomessa ajankohtaisia tai tärkeitä. Etnistä eriytymistä ei ole pidetty huolestuttavana kehityssuuntana, johon tulisi puuttua erityisen aktiivisesti. Totta onkin, että verrattuna muuhun maailmaan, on täällä suhteellisen vähän maahanmuuttajia eikä eriytyminen ole edennyt laajalle. Sen sijaan, että tuudittaudutaan siihen, että asiat ovat hyvin eikä maailmalta nähdyt kehityskulut päde täällä eikä erityisiä toimenpiteitä tarvita, voi asian nähdä toiseltakin kantilta. Sen ansiosta, että maahanmuuttajien määrä Suomessa on vielä melko vähäinen, on täällä vielä mahdollista vaikuttaa etniseen eriytymiseen ja väestösuhteiden kehittämiseen. Pidemmän kokemuksen maahanmuutosta omaavissa maissa on nimittäin havaittavissa hyvin selvästi ne ongelmat, joita etnisestä eriytymisestä saattaa seurata. Alueiden eriytymiseen kannattaisikin puuttua hyvissä ajoin, kun kehityksen suuntaan voidaan vielä vaikuttaa.

Näin tutkimus tehtiin

Kuntoutussäätiö on tehnyt aluetyötä Helsingin Malminkartanossa ja sen lähialueilla vuodesta 2017. Aluetyön tarkoituksena on edistää asukkaiden osallisuutta ja hyvinvointia sekä hyviä väestösuhteita. Käytännön työstä kertynyttä kokemusta on peilattu laajempaan kaupunkikehittämisen kontekstiin ja kaupunkitutkimuksen piiriin kuuluvaan tutkimustietoon. Näiden pohjalta on jäsenelty kolmannen sektorin potentiaalista roolia kaupunkien kehittämistyössä.

Yhteystiedot

Farid Ramadan - Tutkija
farid.ramadan@kuntoutussaatio.fi
@faridramadanfin

www.kuntoutussaatio.fi/tutkittuatietao

LÄHTEET

Loikkanen HA & Laakso S (2016) Tiivistävä kaupunki-kehitys – Tuottavuuden ja hyvinvoinnin kasvun perusta. Tehokkaan tuotannon Tutkimussäätiö. Helsinki. Julkaisusarja 2016/5

Schönwalder K (2007) Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden. Discussion paper. Social Science Research Center Berlin. Berlin.

THL (2020) Hyvinvointi- ja terveyserot (Lapset ja perheet). Luettu 8.6.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveys-erot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet>

Vilkama K, Vaattovaara M & Dhalmann H (2013) Kanta-väestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakeskittymistä muutetaan pois? Yhteiskuntapolitiikka 78(2013):5. 485-497

Vilkama K (2011) Yhteinen kaupunki eriytyvät kaupunginosat – Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisen asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2011:2

Kuntoutussäätiö

